

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้เป็นเรื่องของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ ซึ่งจะเน้นเรื่องการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการติดตามผลการทำงานของบัณฑิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บัณฑิตของสถานการศึกษาต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการติดตามผลการทำงานของบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นของสัมพันธ์ พันธุ์พฤกษ์ และคณะ พบว่า ¹ เมื่อบัณฑิตสำเร็จการศึกษาแล้ว ส่วนมากได้งานทำทันทีในปีที่สำเร็จการศึกษา และเป็นครู มีบัณฑิตส่วนมากกลับไปทำงานในภูมิลำเนาเดิมของตน ร้อยละ 57.41 และทำงานอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งลักษณะงานที่บัณฑิตทำส่วนมากเป็นครู ร้อยละ 81.39 และสอนในระดับมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้บัณฑิตได้มีประสบการณ์ในการเป็นครูมาแล้ว มีตั้งแต่ไม่น้อยกว่า 1 ปี จนถึง 3 ปี มีบัณฑิตเพียงร้อยละ 18.61 เท่านั้น ที่ไม่เป็นครูโดยทำงานตามบริษัท ธนาคาร นักวิชาการ ค้าขาย และอื่น ๆ และบัณฑิตที่ไม่เป็นครูนี้ ได้ระบุเหตุผลผลประกอบการไม่ชอบอาชีพครู ต้องการศึกษาต่อ สอบแข่งขันไม่ได้ เลือกโรงเรียนที่จะสอน สำหรับการปฏิบัติงานนั้น บัณฑิตส่วนมากคิดว่าได้ใช้ความรู้ และประสบการณ์ตรงกับสาขาและวิชาเอกที่ได้เรียนมา ซึ่งหน่วยงานที่บัณฑิตปฏิบัติงานอยู่ส่วนมาก เป็นส่วนราชการ รองลงมาได้แก่ บริษัท/เอกชน ธุรกิจส่วนตัวและรัฐวิสาหกิจตามลำดับ

ผลการวิจัยเกี่ยวกับการติดตามผลการทำงานของบัณฑิตสาขาวิชาเอกการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ของศิลป์ สวัสดิ์ ² พบว่า มีจำนวนบัณฑิต

1 สัมพันธ์ พันธุ์พฤกษ์ และคณะ, การติดตามผลการทำงานของบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, (ขอนแก่น, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2525), หน้า 144-145.

2 ศิลป์ สวัสดิ์, การติดตามผลการทำงานของบัณฑิตสาขาวิชาเอกการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, (กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527), หน้า 32.

เพียงครั้งเดียวที่จบการศึกษาไปทำอาชีพครู และบัณฑิตที่ไม่ตั้งใจจะเป็นครูมีอยู่เป็นจำนวนมาก จึงไม่ควรเพิ่มจำนวนนักศึกษาในโปรแกรมวิชาเอกการสอนภาษาอังกฤษ เพราะจะเป็นการเตรียมบุคคลไม่ตรงกับอาชีพ ถึงแม้บัณฑิตจะเห็นว่าหลักสูตรฯ ควรเปิดกว้าง เพราะโอกาสในการเลือกงานมีน้อย หรือแทบไม่มีเลย แต่ผลการวิจัยปรากฏว่าบัณฑิตต้องการหางานอาชีพอื่นทำมากกว่าที่จะคิดเป็นครูในก้าวแรก ยังมีสถานศึกษาอื่น ๆ อีกมากที่ผลิตบัณฑิตวิชาเอกภาษาอังกฤษโดยไม่พูดถึงการสอน บัณฑิตผู้ไม่ต้องการเป็นครูย่อมไม่ควรเลือกเรียนคณะศึกษาศาสตร์

ผลการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาติดตามผลการปฏิบัติงานและการปฏิบัติงานของบัณฑิตคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า ¹ ภาวะการมีงานของบัณฑิตร้อยละ 96.9 ของบัณฑิตได้ทำงานภายใน 1 เดือน โดยร้อยละ 50 ได้ทำงานภายใน 15 วัน หลังจากจบการศึกษาจะเห็นได้ว่าบัณฑิตได้งานทำค่อนข้างเร็ว ทั้งนี้เพราะความต้องการการใช้พยาบาลวิชาชีพในปัจจุบันยังมีความต้องการสูง อัตราส่วนของพยาบาลต่อประชากรในแผนพัฒนาการสาธารณสุข ฉบับที่ 5 พบว่าจากการพิจารณาอัตราส่วนพยาบาลต่อประชากรในกรุงเทพมหานครเท่ากับ 1:565 ในขณะที่ต่างจังหวัดเท่ากับ 1:5,500 หรือมากกว่านี้ (สำนักงานรัฐมนตรี, 2524: 3) แต่ในแผนพัฒนาการสาธารณสุข ฉบับที่ 6 ได้กำหนดให้มีพยาบาล 1 คน ต่อประชาชน 1,200 คน (สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย, 2530: 213) ดังนั้นผู้ที่จบการศึกษาวินิจฉัยพยาบาลจึงสามารถหางานได้ค่อนข้างง่าย บัณฑิตทำงานเอกชนเป็นส่วนใหญ่ มีรับราชการเพียงร้อยละ 21.87 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหน่วยงานเอกชนให้ค่าตอบแทนที่สูงกว่าการทำงานราชการมาก ประกอบด้วยหน่วยงานราชการมีอัตราตั้งรับในแต่ละปีน้อยมาก และหน่วยงานสังกัดกระทรวงสาธารณสุข มีข้อผูกพันที่จะต้องรับผู้ได้รับทุน ที่ศึกษาอยู่ตามวิทยาลัยพยาบาลต่าง ๆ เข้าปฏิบัติงานเมื่อจบการศึกษาแล้ว ดังนั้นบัณฑิตที่มีความประสงค์จะรับราชการจึงมีโอกาสรับราชการค่อนข้างน้อย

จากรายงานสรุปภาวะการทำงานของบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่นรุ่นที่ 24 ปีการศึกษา

¹ สุนทราวดี เขียวพิเชฐ และคณะ, การศึกษาติดตามผลการมีงานทำ และการปฏิบัติงานของบัณฑิตคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, (ชลบุรี: คณะพยาบาลศาสตร์, 2531) หน้า 45-46.

2533-2534 พบว่า ¹ ภาวะการได้งานและยังไม่ได้งานทำ จากจำนวนบัณฑิตที่กรอกแบบ
รายงานภาวะการหางานทำ จำนวน 1,138 คน เป็นผู้ที่ได้งานมาแล้ว 956 คน คิดเป็น
ร้อยละ 84.01 และผู้ที่ยังไม่ได้งานทำ จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 15.99 ในจำนวน
ผู้ที่ได้งานมาแล้ว 956 คน เป็นบัณฑิตที่คัดเลือกโดยทบวงฯ 358 คน คิดเป็นร้อยละ
37.45 และบัณฑิตโควต้าพิเศษ 598 คน คิดเป็นร้อยละ 62.55 บัณฑิตที่ยังไม่มีงานทำทั้ง
หมด 182 คน เป็นบัณฑิตที่คัดเลือกโดยทบวงฯ 72 คน คิดเป็นร้อยละ 38.56 และเป็น
บัณฑิตโควต้าพิเศษ 110 คน คิดเป็นร้อยละ 60.44 บัณฑิตที่ยังไม่ได้งานทำจำแนกตามการ
คัดเลือกโดยทบวงได้ระบุถึงสาเหตุที่ยังไม่ได้งานทำ 3 อันดับแรก คือ กำลังศึกษาต่อจำนวน
48 คน ร้อยละ 66.67 ยังไม่ประสงค์จะทำงาน จำนวน 12 คน ร้อยละ 16.67 และกำลัง
รอฟังคำตอบจากหน่วยงาน จำนวน 9 คน ร้อยละ 12.50

บัณฑิตที่ยังไม่ได้งานทำ จำแนกตามการคัดเลือกโดยโควต้าพิเศษ ได้ระบุถึงสาเหตุที่
ยังไม่ได้งานทำ 3 อันดับแรก คือ กำลังศึกษา จำนวน 47 คน ร้อยละ 42.73 รอฟังคำ
ตอบจากหน่วยงาน จำนวน 25 คน ร้อยละ 22.73 และไม่ประสงค์จะทำงาน จำนวน 17
คน ร้อยละ 15.45 ประเภทของงานที่บัณฑิตทำ จากจำนวน 956 คน เป็นบัณฑิตที่คัดเลือก
โดยทบวงฯ 358 คน ร้อยละ 37.45 และเป็นบัณฑิตที่คัดเลือกโดยโควต้าพิเศษ 598 คน
ร้อยละ 62.55 บัณฑิตที่ได้งานมาแล้วจำแนกตามการคัดเลือกโดยทบวงฯ ได้ระบุถึงประเภท
ของงานที่ทำสูงสุด 3 อันดับแรก คือ บริษัทเอกชน จำนวน 214 คน ร้อยละ 59.78 ส่วน
ราชการ จำนวน 97 คน ร้อยละ 27.09 และเจ้าของกิจการ จำนวน 20 คน ร้อยละ
5.59 บัณฑิตที่คัดเลือกโดยโควต้าพิเศษ ได้ระบุถึงประเภทของงานที่ทำสูงสุด 3 อันดับแรก
คือ บริษัทเอกชน จำนวน 283 คน ร้อยละ 47.32 ส่วนราชการจำนวน 242 คน ร้อยละ
40.47 และอื่น ๆ/ไม่ระบุ จำนวน 29 คน ร้อยละ 4.85

¹ กองแผนงาน มหาวิทยาลัยขอนแก่น, รายงานสรุปภาวะการหางานทำของบัณฑิต
มหาวิทยาลัยขอนแก่น รุ่นที่ 24 ปีการศึกษา 2533-2534, (ขอนแก่น: กองแผนงาน มหา
วิทยาลัยขอนแก่น, 2535), หน้า 20-21.

ปัญหาในการหางานทำของบัณฑิต พบว่า¹ บัณฑิตทั้งหมด 1,138 คน ทั้งที่มีงานทำแล้ว และยังไม่มียังงานทำได้ระบุถึงปัญหาในการหางานทำที่เกิดขึ้นหลังสำเร็จการศึกษาสูงสุด 3 อันดับแรก คือ เงินเดือนน้อย จำนวน 364 คน หางานทำที่ถูกใจไม่ได้ จำนวน 212 คน และไม่ทราบแหล่งงาน

จากรายงานสรุปภาวะการทำงานของบัณฑิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น รุ่นที่ 27 ปีการศึกษา 2536-2537 พบว่า² ภาวะการได้งานทำ และไม่ได้งานทำ จากจำนวนบัณฑิตที่ตอบแบบสำรวจทั้งสิ้น 1,603 คน เป็นผู้ที่ได้งานทำแล้ว 1,432 คน คิดเป็นร้อยละ 89.33 ผู้ที่ยังไม่ได้งานทำ จำนวน 171 คน คิดเป็นร้อยละ 10.67 บัณฑิตที่ยังไม่ได้งานทำทั้งหมด 171 คน ร้อยละ 45.03 กำลังศึกษาต่อ รองลงมา จำนวน 29 คน หรือร้อยละ 16.96 ระบุสาเหตุว่า รอฟังคำตอบจากหน่วยงาน ส่วนผู้ที่ยังหางานทำไม่ได้จริง ๆ มีเพียง 4 คนเท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 2.34

ประเภทของหน่วยงานที่ทำ บัณฑิตส่วนใหญ่ จำนวน 787 คน หรือร้อยละ 54.96 ทำงานในบริษัทเอกชน รองลงมา จำนวน 491 คน หรือร้อยละ 34.29 ทำงานราชการ และลูกจ้างส่วนราชการ และจำนวน 41 คน ร้อยละ 2.86 ทำงานในรัฐวิสาหกิจ

ความพอใจในงานที่ทำ บัณฑิตส่วนใหญ่จำนวน 1,128 คน ร้อยละ 78.77 มีความพอใจในงานที่ทำ ไม่พอใจในงานที่ทำเพียง 258 คน ร้อยละ 18.02 สาเหตุคือ ไม่พอใจผู้ร่วมงาน ค่าตอบแทนและระบบงาน จำนวน 107 57 และ 29 คิดเป็นร้อยละ 41.47 22.09 และ 11.24 ตามลำดับ

บุญมา ทวิศักดิ์ และคณะ³ ได้ศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ภาวะการทำงานทำของบัณฑิต

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

² เรื่องชัย จรุงศิริวัฒน์ และคณะ, รายงานการวิเคราะห์เรื่องภาวะการทำงานของบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น รุ่นที่ 27 ปีการศึกษา 2536-2537. (ขอนแก่น: กองแผนงานมหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2537) หน้า 1-2.

³ บุญมา ทวิศักดิ์ และคณะ. การวิเคราะห์ภาวะการทำงานของบัณฑิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น ในช่วงแผนพัฒนามหาวิทยาลัย ระยะที่ 6 (2530-2534).

มหาวิทยาลัยขอนแก่นในช่วงแผนพัฒนามหาวิทยาลัยระยะที่ 6 (2530-2534) พบว่า บัณฑิตมีแนวโน้มจะทำงานในภาคเอกชนมากขึ้นเรื่อย ๆ รองลงมาจะเป็นภาครัฐบาล (ทั้งที่เป็นข้าราชการ ลูกจ้าง และอื่น ๆ) การที่บัณฑิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น มุ่งประกอบอาชีพในภาคเอกชนมากขึ้น ส่วนหนึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจากภาคเอกชน ส่วนใหญ่มักจะให้ผลตอบแทนทางรายได้สูงกว่าภาครัฐบาลเป็นจำนวนมาก ผลตอบแทนต่างกันมากนี้ มากพอที่จะจูงใจให้บัณฑิตตัดสินใจในการทำงานกับภาคเอกชน มีเหตุประการที่สองที่ทำให้บัณฑิตมีงานทำในภาคเอกชนสูงกว่าภาครัฐบาล อาจมาจากอัตราใหม่ของข้าราชการที่จะเพิ่มขึ้นใหม่ในแต่ละปี มีเพียงไม่เกิน 2 เปอร์เซ็นต์ และต่อมามีมติคณะรัฐมนตรีให้ชะลอการบรรจุอัตราใหม่ของข้าราชการทั้งสองสาเหตุนี้จึงเป็นสาเหตุที่น่าจะทำให้การมีงานทำของบัณฑิตในภาคเอกชนสูงกว่าภาครัฐบาล โดยเฉพาะในสาเหตุแรกเกี่ยวกับผลตอบแทนที่ภาคเอกชนให้มากกว่ารัฐบาล ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า บัณฑิตที่มีงานทำแล้วกับสาเหตุที่ไม่พอใจในงานที่ทำอยู่ ที่บัณฑิตส่วนใหญ่ที่ไม่พอใจนั้น ไม่พอใจเนื่องจากค่าตอบแทนที่ได้รับ

นอกจากนี้ บุญมา ทวีศักดิ์ และคณะ¹ ได้ศึกษาวิจัยบัณฑิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในช่วงแผนพัฒนามหาวิทยาลัย ระยะที่ 6 (2530-2534) พบว่า ในช่วงแผนพัฒนามหาวิทยาลัยระยะที่ 6 (2530-2534) คณะฯ มีบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีทั้งสิ้น 565 คน เป็นบัณฑิตที่กรอกแบบรายงานภาวะการทำงานทำของบัณฑิตจำนวน 537 คน คิดเป็นร้อยละ 95.04 ของผู้สำเร็จการศึกษา จำแนกเป็นบัณฑิตที่คัดเลือกโดยทบวงฯ 308 คน โดยวิธีรับตรง 229 คน

การได้งาน ไม่ได้งานทำ และประเภทการเข้าศึกษา

ในจำนวนบัณฑิตที่กรอกแบบรายงาน 537 คน เป็นบัณฑิตที่ทำงานแล้ว 452 คน (ร้อยละ 84.17) ยังไม่มีงานทำ 85 คน (ร้อยละ 15.83) เป็นบัณฑิตที่กรอกแบบรายงานที่คัดเลือกโดยทบวงฯ 308 คน เป็นผู้มีงานทำแล้ว 254 คน (ร้อยละ 82.47) ยังไม่มีงานทำ 54 คน (ร้อยละ 17.53) และบัณฑิตที่กรอกแบบรายงานที่คัดเลือกโดยวิธีรับตรง

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 69-71.

229 คน เป็นผู้มีงานทำแล้ว 198 คน (ร้อยละ 86.46) ยังไม่มีงานทำ 31 คน (ร้อยละ 13.54)

การได้งานทำ ไม่ได้งานทำ และเพศ

บัณฑิตที่มีงานทำแล้วทั้งหมดของคณะฯ จำนวน 452 คน จำแนกตามเพศเป็นชาย 105 คน (ร้อยละ 23.23) หญิง 347 คน (ร้อยละ 76.77) จำแนกตามการเข้าศึกษาเป็นบัณฑิตที่คัดเลือกโดยทบวงฯ 254 คน เป็นชาย 63 คน (ร้อยละ 24.80) หญิง 191 คน (ร้อยละ 75.20) และเป็นบัณฑิตที่คัดเลือกโดยวิธีรับตรง 198 คน เป็นชาย 42 คน (ร้อยละ 21.21) หญิง 156 คน (ร้อยละ 78.79)

บัณฑิตที่ยังไม่มีงานทำแล้วทั้งหมดของคณะฯ จำนวน 85 คน จำแนกตามเพศ เป็นชาย 20 คน (ร้อยละ 23.53) หญิง 65 คน (ร้อยละ 76.47) จำแนกตามการเข้าศึกษาเป็นบัณฑิตที่คัดเลือกโดยทบวงฯ 54 คน เป็นชาย 11 คน (ร้อยละ 20.37) หญิง 43 คน (ร้อยละ 79.63) และเป็นบัณฑิตที่คัดเลือกโดยวิธีรับตรง 31 คน เป็นชาย 9 คน (ร้อยละ 29.03) หญิง 22 คน (ร้อยละ 70.97)

บัณฑิตที่ยังไม่มีงานทำ และสาเหตุ

บัณฑิตที่ยังไม่มีงานทำทั้งหมดของคณะฯ 85 คน เป็นบัณฑิตที่คัดเลือกโดยทบวงฯ 54 คน โดยวิธีรับตรง 31 คน บัณฑิตที่คัดเลือกโดยทบวงฯ ได้ระบุถึงสาเหตุที่ยังไม่ได้งานทำสูงสุด คือรอฟังคำตอบจากหน่วยงาน 16 คน (ร้อยละ 29.63) รองลงมา กำลังศึกษาต่อ 11 คน (ร้อยละ 20.37) สาเหตุที่ไม่ได้งานต่ำที่สุดคือจะศึกษาต่อ 2 คน (ร้อยละ 3.70) และบัณฑิตที่คัดเลือกโดยวิธีรับตรง และรอฟังคำตอบจากหน่วยงาน 8 คน (ร้อยละ 25.81) สาเหตุที่ไม่ได้งานต่ำที่สุดคือ จะศึกษาต่อ 1 คน (ร้อยละ 2.23)

บัณฑิตที่มีงานทำแล้ว และประเภทของหน่วยงาน

บัณฑิตที่มีงานทำทั้งหมดของคณะฯ 452 คน เป็นบัณฑิตที่คัดเลือกโดยทบวงฯ 254 คน โดยวิธีรับตรง 198 คน บัณฑิตที่คัดเลือกโดยทบวงฯ ได้ระบุถึงประเภทของหน่วยงานที่ทำอยู่สูงสุด บริษัทเอกชน 162 คน (ร้อยละ 63.78) รองลงมา เป็นส่วนราชการ 40 คน

(ร้อยละ 15.75) หน่วยงานที่บัณฑิตทำอยู่ต่ำที่สุดคือ อาชีพอิสระอื่น ๆ 1 คน (ร้อยละ 0.39) และบัณฑิตที่คัดเลือกโดยวิธีรับตรง ได้ระบุถึงประเภทของหน่วยงานที่ทำอยู่สูงสุด บริษัทเอกชน 118 คน (ร้อยละ 59.60) รองลงมาเป็นส่วนราชการ 47 คน (ร้อยละ 23.74) หน่วยงานที่บัณฑิตทำอยู่ต่ำที่สุดคือ อาชีพอิสระอื่น ๆ 2 คน (ร้อยละ 1.01)

บัณฑิตที่มีงานทำแล้ว และวิธีในการสมัครงาน

บัณฑิตที่มีงานทำแล้วทั้งหมดของคณะฯ 452 คน ได้ระบุถึงวิธีการที่ใช้ในการสมัครงานสูงสุด คือ การสมัครด้วยตนเอง 334 คน (ร้อยละ 73.89) รองลงมาเป็นสมัครด้วยตนเองและมีคนอื่นช่วย 65 คน (ร้อยละ 14.38) และวิธีการที่บัณฑิตใช้ในการสมัครงานต่ำที่สุดคือ ได้งานทำตามข้อผูกพันการเข้าศึกษา 1 คน (ร้อยละ 0.22)

บัณฑิตทั้งหมดที่กรอกแบบรายงาน และวิธีในการสมัครงาน

บัณฑิตทั้งหมดที่กรอกแบบรายงานทั้งที่ทำแล้วและยังไม่ทำงานทั้งหมดของคณะฯ 537 คน ได้ระบุถึงวิธีการที่ใช้ในการสมัครงานสูงสุด คือการสมัครด้วยตนเอง 370 คน (ร้อยละ 68.90) รองลงมาเป็น สมัครด้วยตนเอง และมีคนอื่นช่วย 78 คน (ร้อยละ 14.53) และวิธีการที่บัณฑิตใช้ในการสมัครงานต่ำที่สุดคือ ได้งานทำตามข้อผูกพันการเข้าศึกษา 1 คน (ร้อยละ 0.19)

บัณฑิตที่ทำงานแล้วกับความพอใจ ไม่พอใจในงานที่ทำอยู่

บัณฑิตที่มีงานทำแล้วทั้งหมดของคณะฯ 452 คน มีความพอใจในงานที่ทำอยู่ 351 คน (ร้อยละ 77.7) ไม่พอใจ 97 คน (ร้อยละ 21.5) และไม่ระบุ 4 คน (ร้อยละ 0.9)

เมื่อจำแนกตามประเภทของการศึกษา พบว่าบัณฑิตที่มีงานทำแล้ว โดยการคัดเลือกของทบวงฯ 254 คน มีความพอใจในงานที่ทำ 198 คน (ร้อยละ 78.0) ไม่พอใจ 54 คน (ร้อยละ 21.3) ไม่ระบุ 2 คน (ร้อยละ 0.8) และบัณฑิตที่มีงานทำแล้วโดยวิธีรับตรง 198 คน มีความพอใจในงานที่ทำ 153 คน (ร้อยละ 77.3) ไม่พอใจ 43 คน (ร้อยละ 21.7) ไม่ระบุ 2 คน (ร้อยละ 1.0)

บัณฑิตที่ไม่พอใจในงานที่ทำและเหตุผลที่ไม่พอใจ

บัณฑิตที่ไม่พอใจในงานที่ทำทั้งหมดของคณะฯ 97 คน ได้ระบุเหตุผลในการที่ทำให้ไม่พอใจในงานที่ทำสูงสุด 3 อันดับคือ ความมั่นคง 22 คน (ร้อยละ 22.68) ระบบงาน 20 คน (ร้อยละ 20.62) และความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน 15 คน (ร้อยละ 15.46) โดยที่เหตุผลในการไม่พอใจในงานที่ทำต่ำที่สุดคือ ค่าตอบแทน 11 คน (ร้อยละ 11.34)

บัณฑิตที่ทำงานแล้ว และภาคอันเป็นที่ตั้งของสถานที่ทำงาน

บัณฑิตที่ทำงานแล้วทั้งหมดของคณะฯ 452 คน ได้ระบุถึงภาคอันเป็นที่ตั้งของสถานที่ทำงานมากที่สุด 3 อันดับแรกคือ กรุงเทพฯ 489 คน (ร้อยละ 41.81) รองลงมาเป็น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 174 คน (ร้อยละ 38.50) และภาคกลาง 28 คน (ร้อยละ 6.19) โดยที่ภาคตะวันตกเป็นภาคที่เป็นที่ตั้งของสถานที่ทำงานของบัณฑิตทำอยู่ต่ำที่สุด จำนวน 7 คน (ร้อยละ 1.55)

บัณฑิตที่มีงานทำ และรายได้ต่อเดือนของบัณฑิต

บัณฑิตที่มีงานทำแล้วทั้งหมดของคณะฯ 452 คน ได้ระบุถึงรายได้ต่อเดือนสูงสุด 3 อันดับแรก คือ บัณฑิตมีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 4,001-5,000 บาท 157 คน (ร้อยละ 34.73) รองลงมาเป็น 5,001-6,000 บาท 61 คน (ร้อยละ 13.50) และ 2,001-3,000 บาท 56 คน (ร้อยละ 12.39) โดยที่รายได้ต่อเดือนของบัณฑิตที่ทำอยู่น้อยที่สุดคือ มากกว่า 8,000 บาท 5 คน (ร้อยละ 1.11)

อรนุช หลิมประเสริฐ ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาวะการมีงานทำและคุณภาพในการทำงานของผู้จบอุดมศึกษา พบว่า¹ ด้านการเรียนการสอน จากการสัมภาษณ์กรณีศึกษาได้เสนอแนะเรื่องการปรับปรุงวิธีการเรียนการสอนของอาจารย์ คือ อยากให้สอนแบบสัมผัส

¹ อรนุช หลิมประเสริฐ "ภาวะการมีงานทำและคุณภาพในการทำงานของผู้จบอุดมศึกษา" พระจอมเกล้าลาดกระบัง. 2:1 (มีนาคม 2537), หน้า 74-75.

ความจริงมากขึ้น โดยการออกวิจัยสนาม อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแทนการบรรยายแบบเก่า ด้านการปรับปรุงหลักสูตร พบว่ามีการเสนอให้ปรับปรุงหลักสูตร อาทิ เสนอให้ยุบวิชาที่ไม่เกี่ยวกับสาขาวิชาที่เรียน ให้เพิ่มวิชาสมัยใหม่ที่จะช่วยในการทำงาน เช่น คอมพิวเตอร์ ภาษาอังกฤษ วิจัย สังคมไทย ปรัชญา จิตวิทยา วิชาศีลธรรม

ผลการศึกษาภาวะการมีงานทำ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่หางานทำหลังจบปริญญาตรี ทราบแหล่งงานจากข้อมูลประเภทหนังสือพิมพ์ภาษาไทยมากที่สุด รองลงมาญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง เป็นส่วนน้อยที่ทราบจากการบริการแนะแนวของสถาบันและหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ ผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันที่มีชื่อเสียงและมีโอกาสได้งานทำเร็ว รับข้อมูลแหล่งงานจากบริการแนะแนว หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษมากกว่าผู้สำเร็จจากสถาบันอื่น ผู้มาจากครอบครัวที่ฐานะทางเศรษฐกิจสูงจะมีญาติพี่น้องหรือผู้ช่วยผากงานมากกว่าผู้มาจากครอบครัวที่ฐานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่า การใช้เวลาในการหางาน ส่วนใหญ่ประมาณ 1-3 เดือน หลังจบการศึกษา ในช่วง 6 เดือนหลังจบปริญญามีผู้ได้งานทำร้อยละ 82.1 ยังไม่ได้งานร้อยละ 17.9 โดยกลุ่มมหาวิทยาลัยที่ตั้งภายหลังได้งานคิดเป็นร้อยละสูงกว่ากลุ่มอื่น รองลงมาเป็นกลุ่มมหาวิทยาลัยที่ตั้งก่อน ในช่วงเวลาปัจจุบัน (ขณะตอบแบบสอบถามประมาณ 3 ปีหลังจบปริญญาตรี) กลุ่มตัวอย่างได้งานทำเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 96.0) มีผู้ยังไม่ได้งานทำร้อยละ 1.8 ลาออกแล้วกำลังหางานร้อยละ 2.1 พบว่า ประเภทของงานที่ทำ ในปัจจุบันมีความสัมพันธ์กับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ผู้ที่ทำงานบริษัท/เอกชน/ห้างร้าน ส่วนใหญ่ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวสูงกว่าผู้ทำงานรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ ซึ่งโดยภาพรวมมาจากครอบครัวเกษตรกร และรองลงมารับราชการ สำหรับรายได้หรือค่าตอบแทนจากการทำงานมีความแตกต่างกันเมื่อวิเคราะห์ตามกลุ่มสาขาวิชา และประเภทของสถานที่ทำงาน โดยกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์มีรายได้สูงกว่ากลุ่มสาขาวิชาอื่น และกลุ่มผู้ทำงานภาคเอกชนมีรายได้สูงกว่าภาครัฐทุกสาขาวิชา มีบางสาขาวิชารายได้/เดือนสูงเป็น 3 เท่าของผู้ทำงานในภาครัฐ และมีโอกาสได้รับการพัฒนา ระหว่างการทำงาน โดยรับการฝึกอบรม ดูงานในประเทศและต่างประเทศ มีสัดส่วนสูงกว่ากลุ่มที่รับราชการ ผู้ได้งานทำทุกประเภทส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นในระดับดีในเรื่องสถานที่ทำงานและสภาพแวดล้อมทางกายภาพสวัสดิการ บรรยากาศในการทำงาน เพื่อนร่วมงาน ส่วนที่ยังไม่ดีคือ ด้านระบบบริหาร ผู้บริหาร ด้านขวัญและกำลังใจในการทำงาน

ซึ่งเป็นความคิดเห็นของผู้ทำงานทุกประเภทสถานประกอบการ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ กับการมีงานทำ โดยใช้ระยะเวลาในการหางานเป็นตัวกำหนดการได้งานทำเร็วหรือช้า พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาในการหางาน ได้แก่ ประสบการณ์ในการทำงานระหว่างเรียนปริญญาตรี ความรู้พิเศษในด้านคอมพิวเตอร์และภาษา การได้เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการได้งาน (กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมส่งเสริมการฝึกงาน และกิจกรรมตลาดนัดแรงงาน) จำนวนแหล่งงานที่ไปสมัคร (สมัครงานหลายแห่งได้งานทำช้ากว่าสมัครงานแห่งเดียว) ความเกี่ยวข้องระหว่างงานที่เคยทำกับงานที่หาได้กลุ่มสถาบันศึกษา กลุ่มสาขาวิชา กลุ่มมหาวิทยาลัยที่ตั้งภายหลัง และกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ได้งานทำเร็วกว่ากลุ่มอื่น ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพในการทำงานโดยใช้ความก้าวหน้าในการทำงานเป็นตัววัด ได้แก่ การศึกษาของบิดา รายได้ของครอบครัว ความรู้พิเศษด้านคอมพิวเตอร์ คนตรี การไม่มีความรู้พิเศษใด ๆ (ก้าวหน้าน้อยกว่าผู้ที่มีความรู้พิเศษ) การเข้าร่วมกิจกรรมขณะเรียน (วิชาการ กีฬา/บันเทิง บริการชุมชน ส่งเสริมวัฒนธรรมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม) ประเภทของสถานประกอบการ รายได้และความพอใจในงานที่ทำครั้งแรกหลังจบปริญญาตรี ผลการศึกษาระดับจุลภาคเสริมการค้นพบดังกล่าวว่า ความก้าวหน้าในการทำงานนั้นนอกจากจะเป็นผู้ทำงานมีคุณภาพแล้ว จำเป็นต้องสามารถสร้างความสัมพันธ์กับคนรอบข้างที่ทำงานได้ โดยเฉพาะกับหัวหน้าหรือผู้บังคับบัญชา และมีความสำคัญมากกว่า "เก่งงาน" โดยเฉพาะการทำงานในภาครัฐ

ในเรื่ององค์ประกอบที่ส่งผลต่อระยะเวลาในการหางานจนได้งานทำและความก้าวหน้าในการทำงาน พบตัวแปรที่มีอิทธิพลส่งผลให้ใช้เวลาน้อยในการได้งาน ได้แก่ ผลการเรียนเฉลี่ยระดับปริญญาตรี ความต้องการทำงานภาคเอกชน ตัวแปรที่มีอิทธิพลส่งผลให้ได้งานช้ากว่า ได้แก่ การไม่เคยทำงานระหว่างเรียนปริญญาตรี จำนวนครั้งที่สมัครงานหลังจบปริญญาตรี และการจบจากวิทยาลัยครู ตัวแปรที่มีอิทธิพลส่งเสริมต่อความก้าวหน้าในการทำงานที่สำคัญ ได้แก่ ความพึงพอใจในงานที่ทำครั้งแรกหลังจบปริญญาตรี การได้งานทำตรงสาขาที่เรียน การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรม ความต้องการทำงานเอกชน ตัวแปรที่เป็นอุปสรรคต่อความก้าวหน้า ได้แก่ ความไม่พอใจในงานเพราะตำแหน่งงานไม่เหมาะสม และการไม่มีความรู้พิเศษใด ๆ ตัวแปรที่มีอิทธิพลส่งเสริมต่อความก้าวหน้าในการทำงาน

ของผู้ที่ทำงานในภาครัฐ/รัฐวิสาหกิจ ได้แก่ การได้งานทำตรงสาขา ความพอใจในงานที่
ทำครั้งแรกหลังจบปริญญาตรี การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมและการศึกษาของบิดา
ตัวแปรที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ ความไม่พอใจในงานเพราะตำแหน่งงานไม่เหมาะสม ในภาค
เอกชนตัวแปรสำคัญที่ส่งเสริมความก้าวหน้า ได้แก่ ความพอใจในงานครั้งแรกหลังจบปริญญ
าตรี การได้งานทำตรงสาขา ความต้องการทำงานเอกชน และการเข้าร่วมกิจกรรมกีฬา
/บันเทิง ตัวแปรที่เป็นอุปสรรคต่อความก้าวหน้า ได้แก่ การไม่มีความต้องการพิเศษใด ๆ
การทำงานในโรงเรียน โรงพยาบาลเอกชน และมูลนิธิต่าง ๆ ผลการศึกษาระดับจุลภาค
พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพงาน คือ การทำงานด้วยความรับผิดชอบด้วยความสามารถ
จริงจังอย่างเที่ยงธรรม ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ข้อสมมติฐานจากการวิจัยระดับจุลภาคสรุปว่า
ความรับผิดชอบ ความซื่อตรง และนิสัยสังคมที่ดีอื่น ๆ หากได้มีการเริ่มต้นฝึกฝนมาจากครอบ
ครัวก่อนแล้วเมื่อผ่านการศึกษาในระดับอุดมศึกษาก็จะฝังแน่นเป็นบุคลิกภาพที่มั่นคงตลอดไป
แต่ถ้านิสัยไม่ดีมาก ๆ อยู่แล้ว แม้ว่าจะมีโอกาสผ่านสถานบันอุดมศึกษา ก็ยากที่จะแก้ไขให้ดี
ได้ ครอบครัวจึงมีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานการพัฒนาคุณภาพของคนโดยสถาบันการ
ศึกษาช่วยส่งเสริมพัฒนาอีกทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากการวิจัยครั้งนี้พบความสูญเสียที่สำคัญ ได้แก่ ความสูญ
เปล่าจากค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) จากการได้งานทำซ้ำเนื่องจากศึกษาใน
สาขาวิชาที่ไม่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน ความด้อยทางด้านเศรษฐกิจ และความสูญเปล่าที่
เกิดจากคุณภาพการทำงาน เพื่อลดความสูญเปล่าดังกล่าวจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้ คือ การ
ผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาที่ตลาดแรงงาน มีความอึดตัวควรเสริมสมรรถภาพที่จะสามารถใน
การประกอบอาชีพอิสระ เร่งรัดการผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาที่ขาดแคลน จัดการเรียนการ
สอนเน้นคุณภาพบัณฑิตโดยการจัดกิจกรรมเสริมทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นในการทำงาน
พัฒนาสถาบันให้เป็นแหล่งวิชาและนวัตกรรมใหม่ ๆ จัดสรรงบประมาณให้แก่สถาบันอุดมศึกษา
ในอัตราเฉลี่ยต่อคนอย่างเป็นธรรมและทั่วถึงสนับสนุนการจัดกิจกรรมที่เอื้อต่อการหางาน
บริการข่าวสารและจัดโอกาสให้บัณฑิตรับรู้เกี่ยวกับอาชีพและตลาดแรงงานอย่างกว้างขวาง
และประการสุดท้าย ควรให้โอกาสแก่ผู้เสียเปรียบทางด้านเศรษฐกิจได้รับโอกาสศึกษาใน
สาขาวิชาที่หางานง่ายและรายได้สูง โดยการเพิ่มโควตาการเข้าศึกษาและทุนการศึกษา
มากขึ้น

จากการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา จากมหาวิทยาลัยอีสานใต้ ของสะอาด คงนิล และคณะ พบว่า ¹

1. ภาวะการมีงานทำของผู้สำเร็จการศึกษา

1.1 อัตราการมีงานทำของผู้สำเร็จการศึกษา

ผู้สำเร็จการศึกษาที่ตอบแบบติดตามผลซึ่งส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาร้อยละ 87.9 และสำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญญาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์อีกเพียงร้อยละ 12.1 เป็นผู้มีงานทำแล้วร้อยละ 62.8ว่างงานร้อยละ 30.8 และกำลังศึกษาต่อร้อยละ 6.3 ทั้งนี้ผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยครูสุรินทร์มีอัตราการมีงานทำสูงสุดคือ ร้อยละ 81.7 ส่วนผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยครูอุบลราชธานี วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ และวิทยาลัยครูนครราชสีมา มีอัตราการมีงานทำร้อยละ 69.0 ร้อยละ 58.9 และร้อยละ 57.8 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาอัตราการมีงานทำตามสาขาวิชาพบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาการศึกษามีอัตราการมีงานทำร้อยละ 68.4 ในขณะที่ผู้สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และสาขาวิชาศิลปศาสตร์มีอัตราการมีงานทำร้อยละ 22.1

1.2 ปัจจัยที่ทำให้ได้งานทำและสาเหตุของการว่างงาน

ผู้สำเร็จการศึกษาที่มีงานทำแล้วจำนวน 495 คน ส่วนใหญ่ร้อยละ 76.6 หางานทำได้ด้วยตนเอง รองลงมาไปคือหางานได้ด้วยตนเอง ประกอบกับมีผู้ช่วยเหลือ และมีผู้ช่วยเหลือให้ได้งาน คิดเป็นร้อยละ 14.3 และ 5.0 ตามลำดับ

สำหรับผู้สำเร็จการศึกษาที่ว่างงานจำนวน 243 คน ส่วนใหญ่ร้อยละ 44.3 ระบุสาเหตุของการว่างงานว่า เป็นเพราะยังหางานทำไม่ได้ รองลงมาไปคือกำลังรอคำตอบและไม่มีงานตามวุฒิหรือความสามารถ คิดเป็นร้อยละ 24.6 และ 5.1 ตามลำดับ

1.3 ภาวะของผู้สำเร็จการศึกษาที่มีงานทำ

1.3.1 ประเภทของงานที่ทำ

ผู้สำเร็จการศึกษาที่มีงานทำแล้วส่วนใหญ่ร้อยละ 74.3 รับราชการ

¹ สะอาด คงนิล และคณะ. "การติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยอีสานใต้." วิจัยสนเทศ. 10:114 (เมษายน 2533), หน้า 22-25.

รองลงไปคือ เป็นลูกจ้างหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน และดำเนินธุรกิจอิสระ คิดเป็นร้อยละ 16.0 และ 2.6 ตามลำดับ

1.3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะที่ทำอยู่ในปัจจุบันกับสายวิชาที่เรียนมา

ผู้สำเร็จการศึกษาที่มีงานทำแล้วส่วนใหญ่ร้อยละ 55.4 ได้ทำงานตรงกับสายวิชาที่เรียนมา ร้อยละ 25.3 ได้ทำงานที่สัมพันธ์กับสายวิชาที่เรียนมา แต่อีกร้อยละ 17.2 ได้ทำงานที่ไม่ตรงกับสายวิชาที่เรียนมา

1.3.3 เงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ผู้สำเร็จการศึกษาที่มีงานทำแล้วส่วนใหญ่ร้อยละ 53.7 ได้รับเงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 2,765 บาท รองลงไปคือ ได้รับเงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือนสูงกว่า 2,765 บาท และต่ำกว่า 2,485 บาท คิดเป็นร้อยละ 19.2 และ 18.2 ตามลำดับ แสดงว่าส่วนใหญ่ได้รับเงินเดือนตรงตามวุฒิ (อัตราเงินเดือน 2,765 บาท และ 2,485 บาท เป็นอัตราเงินเดือนข้าราชการพลเรือน สำหรับวุฒิปริญญาตรี และวุฒินุ ปริญญาตามลำดับ ที่อยู่ในขณะเก็บรวบรวมข้อมูล)

1.3.4 สถานที่ทำงาน

สถานที่ทำงานของผู้สำเร็จการศึกษาที่มีงานทำแล้วส่วนใหญ่ร้อยละ 74.4 อยู่ใน 8 จังหวัด ซึ่งเป็นเขตพื้นที่รับผิดชอบของมหาวิทยาลัยอีสานใต้ บางส่วนอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดอื่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นร้อยละ 6.1 และ 5.7 ตามลำดับ

2. ความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาต่อการนำความรู้ไปประยุกต์ในการปฏิบัติงาน

ผู้สำเร็จการศึกษาศาखाวิชาศึกษาจากทุกวิทยาลัยครูในมหาวิทยาลัยอีสานใต้ที่มีงานทำแล้ว มีความเห็นว่า กลุ่มวิชาที่นำไปประยุกต์ในการปฏิบัติงานได้ในระดับมาก คือ กลุ่มวิชาจิตวิทยา ซึ่งอยู่ในหมวดวิชาชีพครู ส่วนกลุ่มวิชาอื่น ทั้งในหมวดวิชาพื้นฐาน หมวดวิชาชีพครู และหมวดวิชาเฉพาะด้าน สามารถนำไปประยุกต์ในการปฏิบัติงานได้ในระดับปานกลาง

สำหรับผู้สำเร็จการศึกษาศาखाวิชาวิทยาศาสตร์และสาखाวิชาศิลปศาสตร์จากทุกวิทยาลัยครูในมหาวิทยาลัยอีสานใต้ที่มีงานทำแล้ว มีความเห็นว่า วิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ มนุษย์กับสังคม วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ในหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป กลุ่มวิชาวิทยาการจัดการทุกรายวิชา กลุ่มวิชาแกนพื้นฐาน และกลุ่มวิชาเอกในหมวดวิชาเฉพาะด้าน ตลอดจน

หมวดวิชาเลือกเสรี สามารถนำไปประยุกต์ในการปฏิบัติงานได้ในระดับปานกลาง ส่วน วิชาปรัชญาเบื้องต้น วิชาเลือกในกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ และวิชาเลือกในกลุ่มวิชาสังคม ศาสตร์ ซึ่งอยู่ในหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป สามารถนำไปประยุกต์ในการปฏิบัติงานได้น้อย

3. เจตคติของผู้สำเร็จการศึกษาต่ออาชีพที่ทำอยู่

ผลจากการวิเคราะห์คำตอบแบบวัดเจตคติต่ออาชีพที่ทำอยู่ของผู้สำเร็จการศึกษา ที่มี งานพบว่าค่าเฉลี่ยของเจตคติที่ทำอยู่เป็นไปในด้านดีหรือค่อนข้างดี กล่าวคือ ผู้สำเร็จ การศึกษาที่มีงานทำมีความเห็นว่า อาชีพที่ทำอยู่นั้นเป็นอาชีพที่เหมาะสม มันคง มีคุณค่า น่า ภาคภูมิใจ มีเกียรติ และเป็นที่ยอมรับ ค่อนข้างสร้างสรรค์ ค่อนข้างสูงส่ง ค่อนข้างยิ่งใหญ่ และพอจะบอกได้ว่าอาชีพที่ทำอยู่เป็นอาชีพที่ใคร ๆ ก็อยากทำ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาเป็น รายวิทยาลัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของเจตคติของผู้สำเร็จการศึกษาจากแต่ละวิทยาลัยต่ออาชีพที่ ทำอยู่เป็นไปในลักษณะเดียวกับภาพรวมของสหวิทยาลัย คือเป็นไปในด้านดี หรือค่อนข้างดี อย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ยของเจตคติของผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยครุนครราชสีมาต่ออาชีพ ที่ทำอยู่ทุกรายการอยู่ในระดับต่ำกว่าภาพรวมของสหวิทยาลัย ในขณะที่ค่าเฉลี่ยของเจตคติ ของผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ต่ออาชีพที่ทำอยู่ทุกรายการเท่ากับหรือใกล้ เคียงกับภาพรวมของสหวิทยาลัย และค่าเฉลี่ยของเจตคติของผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัย ครูสุรินทร์ต่ออาชีพที่ทำอยู่ส่วนใหญ่เท่ากับ หรือใกล้เคียงกับภาพรวมของสหวิทยาลัย แต่ค่า เฉลี่ยในเรื่องเดียวกันนี้ของผู้สำเร็จการศึกษา จากวิทยาลัยครูอุบลราชธานีทุกรายการอยู่ ในระดับที่สูงกว่าภาพรวมของสหวิทยาลัย และสูงกว่าทุกวิทยาลัย

4. สมรรถภาพในการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษา

จากการให้ผู้บังคับบัญชาของผู้สำเร็จการศึกษาจากสหวิทยาลัยอีสานใต้ ประเมิน สมรรถภาพในการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษา 3 ด้าน คือ ด้านบุคลิกลักษณะ สมรรถภาพ ด้านความรู้ และความสามารถในการปฏิบัติงาน พบว่า สมรรถภาพในการปฏิบัติงานของ ผู้สำเร็จการศึกษาจากสหวิทยาลัยอีสานใต้ ทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับดี และเมื่อพิจารณาเป็น รายวิทยาลัย พบว่า สมรรถภาพในการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษาจากแต่ละวิทยาลัย ในทั้ง 3 ด้าน ก็อยู่ในระดับดีเช่นเดียวกัน

จากการวิเคราะห์สรุปสภาพการอุดมศึกษาในอนาคต ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ต่อแนวทางบางประการสำหรับการจัดการอุดมศึกษาไทยในอนาคต มีดังนี้¹

1. การผลิตบัณฑิตเพื่อสนองตอบต่อความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การที่แนวโน้มการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจะเน้นไปสู่การขยายตัวด้านอุตสาหกรรม และการสร้างงานในสาขานอกภาคเกษตรกรรม ตลอดจนการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีแนวโน้มว่าจะเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการเพิ่มประสิทธิภาพของการประกอบการต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงการผลิตสินค้าด้วยนั้น ย่อมจะส่งผลให้โครงสร้างระบบเศรษฐกิจของประเทศมีลักษณะที่ต้องใช้เงินทุน และวิทยาการสมัยใหม่มากขึ้น ในขณะที่การจ้างแรงงานกลับจะลดลงเมื่อเทียบกับอัตราผู้สำเร็จการศึกษา หากไม่มีการดำเนินการป้องกันปัญหาที่จะเกิดตามมาก็คือ ปัญหาการว่างงานทั้งของผู้มีการศึกษาและผู้ไม่มีการศึกษา ซึ่งจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นกว่าในปัจจุบัน

สำหรับระดับอุดมศึกษา ซึ่งอาจจะถูกกระทบเนื่องจากมีบทบาทในการผลิตแรงงานระดับสูงออกสู่ตลาดแรงงานนั้น น่าจะได้มีการวางแผนทางเกี่ยวกับการผลิตบัณฑิตเพื่อเตรียมรับกับความเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจดังกล่าว แนวทางหนึ่งที่น่าจะเหมาะสมได้แก่ การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาแบบพึ่งตนเองที่เน้นการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาอาชีพและระบบการผลิตแบบพึ่งตนเอง ทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ อันจะเป็นแนวทางที่จะช่วยแก้ปัญหาการว่างงานของผู้มีการศึกษาสูงที่เกิดจากการที่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมไม่สามารถสร้างงานได้เพียงพอที่จะรองรับกับกำลังแรงงานที่สำเร็จการศึกษาระดับสูงได้ นอกจากนี้ การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง ซึ่งเน้นการพัฒนาคนเป็นหลักมากกว่าการสร้างความทันสมัยทางวัตถุ ยังจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของบุคคลในการริเริ่มสร้างสรรค์ การสร้างวิจรรณญาณ

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. รายงานการจัดและการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษา. (กรุงเทพมหานคร: อักษรไทย, 2531), หน้า 102-106.

สำนึก ทักษะคิด ตลอดจนคุณธรรมและจริยธรรมที่ดี เพื่อให้บุคคลเหล่านี้สามารถวิเคราะห์ และแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่จะเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจในอนาคต

2. การจำกัดปริมาณการผลิตบัณฑิตในสถาบันอุดมศึกษาประเภทจำกัดรับ

เมื่อพิจารณาถึงแนวโน้มของประชากรในอนาคต พบว่าอัตราการเพิ่มของประชากรในกลุ่มอายุ 18-24 ปี จากช่วงปี 2530-2545 มีเพียงประมาณร้อยละ 0.56 ต่อปี โดยเพิ่มจาก 8,030,000 คนในปี 2530 เป็น 8,726,000 คนในปี 2545 จำนวนประชากรซึ่งไม่ได้เพิ่มขึ้นมากนักย่อมจะมีผลต่ออัตราการเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของประชากรในกลุ่มอายุนั้นด้วย ยิ่งไปกว่านั้นการที่ประเทศไทยมีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาประเภทไม่จำกัดรับถึง 2 แห่ง คือมหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนทั่วไปนั้น ได้ทำให้ความสำคัญและบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาประเภทจำกัดรับในด้านการผลิตบัณฑิตลดน้อยลงไป เนื่องจากมหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่งเป็นสถาบันที่สามารถจะรับผู้ต้องการเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาแต่ไม่ผ่านการคัดเลือกเข้าเรียนต่อในสถาบันอุดมศึกษาจำกัดรับไว้ได้ทั้งหมด

นอกจากนี้ สถาบันอุดมศึกษาประเภทจำกัดรับส่วนใหญ่ยังได้เริ่มลดปริมาณการผลิตบัณฑิตในบางสาขาที่มีการว่างงานสูงอีกด้วย เนื่องจากปริมาณความต้องการกำลังคนของตลาดแรงงานเริ่มมีน้อยลง สำหรับในสาขาที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานซึ่งมักเป็นสาขาที่มีลักษณะเฉพาะทางเช่น แพทย์ หรือวิศวกร ในสาขาวิชาชีพย่อย ๆ บางสาขานั้นก็มีเพียงไม่กี่สาขาที่มีลักษณะเฉพาะทางเช่น แพทย์ หรือวิศวกร ในสาขาวิชาชีพย่อย ๆ บางสาขานั้นก็มีเพียงไม่กี่สาขา ซึ่งสถาบันอุดมศึกษามักจะผลิตออกมาในจำนวนไม่มากนักในแต่ละปี แนวโน้มของการผลิตบัณฑิตในลักษณะดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาในอนาคตนั้นน่าจะได้นำมาซึ่งการขยายบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในเชิงคุณภาพมากกว่าการขยายปริมาณการผลิตบัณฑิตเป็นสำคัญ

3. การเสริมสร้างบทบาทหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาในเชิงคุณภาพในด้านการวิจัย

และการให้บริการแก่ชุมชน

แนวโน้มดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่าภายใต้เงื่อนไขด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคมนี้ จำนวนสถาบันอุดมศึกษาทั้งในภาครัฐและ เอกชนที่มีอยู่ในปัจจุบันน่าจะพอรองรับ

จำนวนนักศึกษาที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคต เนื่องจากในประการแรก จำนวนประชากรจะค่อย ๆ เพิ่มขึ้นและเพิ่มขึ้นในอัตราที่ค่อนข้างต่ำ และในประการที่สอง ยังมีมหาวิทยาลัยเปิดที่จะเป็นแหล่งรองรับนักศึกษาที่สถาบันอุดมศึกษาจำกัดรับไม่สามารถรับเข้าศึกษาต่อได้ทั้งหมด ดังนั้นความเจริญเติบโตของสถาบันอุดมศึกษาในอนาคตจึงน่าจะมีใช่เป็นการเจริญเติบโตในแง่ของการเพิ่มปริมาณสถาบัน แต่จะเป็นการเจริญเติบโตในแง่ของการเสริมสร้างบทบาทหน้าที่ในเชิงคุณภาพของสถาบันมากกว่า

จากแนวโน้มซึ่งชี้ให้เห็นว่าบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในด้านการสอนและการผลิตบัณฑิตต่อการสร้างความเจริญเติบโตให้สถาบันเริ่มลดความสำคัญลงนี้ น่าจะพอสรุปได้ว่า แนวทางการขยายการอุดมศึกษาในอนาคตจะเป็นไปในทิศทางของการสร้างความเจริญเติบโตในแง่ของบทบาทหน้าที่ในเชิงคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษา และจะมีลักษณะเป็นการขยายบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาไปในด้านการวิจัย และให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน ในขณะที่หน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาในด้านการสอนและการผลิตบัณฑิตก็ยังคงมีอยู่ แต่อาจจะมีได้ขยายตัวออกไปเท่าใดนัก

4. การสร้างเสริมประสิทธิภาพของการจัดสรรทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษา

แนวความคิดเกี่ยวกับการให้อิสระภาพแก่สถาบันอุดมศึกษาในการดำเนินการกิจการด้านการบริหารนั้นจะช่วยหาข้อยุติให้กับปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อจัดการอุดมศึกษาได้ เนื่องจากอิสระภาพในเชิงบริหารจะช่วยให้สถาบันแต่ละแห่งสามารถกำหนดอัตราค่าเล่าเรียนที่จะสะท้อนให้เห็นถึงต้นทุนค่าใช้จ่ายที่แท้จริงได้ อันจะมีผลให้นักศึกษาในฐานะผู้บริโภคมีภาระค่าใช้จ่ายมากขึ้น ซึ่งนับได้ว่าจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้นแก่สังคมส่วนรวม เนื่องจากการศึกษาในระดับอุดมศึกษามีลักษณะเป็นการบริโภคส่วนบุคคลมากกว่าการลงทุนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้นโดยที่นักศึกษาได้รับประโยชน์มากกว่าที่สังคมส่วนรวมได้รับจากการศึกษาของตน นักศึกษาจึงควรจะต้องรับภาระค่าใช้จ่ายนี้มากขึ้นด้วย นอกจากนี้เมื่อพิจารณาในแง่ความสามารถของรัฐแล้วคาดได้ว่ารัฐอาจไม่สามารถรับภาระจัดการอุดมศึกษาได้มากนัก ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาจึงน่าจะต้องพึ่งตนเองมากขึ้นในแง่ของการหารายได้ ซึ่งส่วนหนึ่งจะมาจาก การเก็บค่าเล่าเรียน

ในกรณีนี้อาจมีข้อโต้แย้งได้ว่า การให้แต่ละสถาบันสามารถกำหนดค่าเล่าเรียนได้โดยอิสระนั้นจะทำให้อัตราค่าเล่าเรียนในสถาบันแต่ละแห่งไม่เท่ากัน บางแห่งจะสูงกว่าที่

อื่นซึ่งจะหมายถึงเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามหากมีความเชื่อในระบบเสรีนิยมสำหรับการจัดการอุดมศึกษา ก็จะต้องมีแนวความคิดที่จะให้รัฐเข้าควบคุมระบบอุดมศึกษาทั้งระบบให้สถาบันอุดมศึกษาทั้งหมดมีลักษณะเหมือน ๆ กัน (uniformity) ความเชื่อที่จะต้องเข้ามาแทนที่คือความเชื่อที่ว่ากลไกของตลาดจะสามารถแก้ไขความไม่สมดุลของระบบได้ ดังนั้นสถาบันที่กำหนดค่าเล่าเรียนสูงกว่าสถาบันอื่นจะต้องปรับปรุงคุณภาพเพื่อจูงใจให้นักศึกษามาสัมผัสเข้าเรียนมากขึ้น หากทำไม่ได้ก็ต้องปิดการสอนในสาขาวิชานั้นไป อันจะเป็นการก่อให้เกิดการแข่งขันทั้งในแง่ของราคาและคุณภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรเพื่อการจัดการอุดมศึกษาในที่สุด

5. บทบาทของรัฐในการสร้างความเสมอภาคในโอกาสและบริการการศึกษา

การให้อิสระภาพในเชิงบริหารและเสรีภาพในเชิงวิชาการแก่สถาบันอุดมศึกษานั้น มิได้หมายถึงให้อิสระภาพและเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ แต่รัฐอาจมีความจำเป็นต้องเข้าแทรกแซงเพื่อสร้างความเสมอภาคในโอกาสและบริการการศึกษาแก่บุคคลต่างฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้เนื่องจากว่าหากปล่อยให้สถาบันอุดมศึกษาควบคุมการรับนิสิต นักศึกษา ตลอดจนการกำหนดอัตราค่าเล่าเรียนในทุกสาขาวิชาได้โดยอิสระ โดยที่รัฐไม่ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไว้บ้างเลย ก็อาจทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคมขึ้นได้ เช่น นักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวดี อาจมีโอกาสดีกว่าในการเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา รัฐจำเป็นต้องกำหนดแผนนโยบายกว้าง ๆ เกี่ยวกับการรับนิสิต นักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ไว้บ้างเพื่อจัดสรรโควตาให้แก่ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ การเปิดการเรียนการสอนในบางสาขาวิชาที่มีต้นทุนค่าใช้จ่ายสูงมาก และสังคมส่วนรวมก็ได้รับประโยชน์จากการผลิตบัณฑิตในสาขาวิชานั้นมากด้วย เช่น สาขาวิชาแพทยศาสตร์ รัฐก็ควรจะเข้าแทรกแซงด้วยการให้เงินอุดหนุนเป็นพิเศษในรายสาขาวิชาที่เห็นว่าจะมีความจำเป็นและเหมาะสม เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งแก่ตัวนักศึกษาและแก่รัฐ

6. บทบาทของรัฐในการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษา

หากรัฐมีจุดมุ่งหมายที่จะให้เสรีภาพทางวิชาการแก่สถาบันอุดมศึกษา การเปิดสอนสาขาวิชาใหม่ ๆ เพิ่มเติม ตลอดจนการจัดตั้งคณะวิชาใหม่ก็ควรจะอยู่ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการบริหารของสถาบันอุดมศึกษามากกว่าการให้รัฐควบคุมการอนุมัติจัดตั้งสาขาและคณะวิชาต่าง ๆ เหล่านั้น การจัดโครงสร้างให้เอื้ออำนวยต่อการขยายตัวของสาขา

วิชาในสถาบันอุดมศึกษาเหล่านี้ ในขั้นต้นอาจทำให้สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ เปิดสอนในสาขาวิชาที่ซ้ำซ้อนกัน อย่างไรก็ตาม ในระยะยาวแล้วกลไกของระบบเสรีนิยมซึ่งมีการแข่งขันกันจะช่วยแก้ปัญหาเหล่านี้ได้เอง ดังนั้นการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาในแง่ของการจัดตั้งสาขาวิชาใหม่นั้น รัฐจึงน่าจะปล่อยให้เสรีภาพทางวิชาการของแต่ละสถาบัน ในขณะที่รัฐควรจะให้ความสนใจต่อการพิจารณาความเหมาะสมของการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาขึ้นใหม่มากกว่า โดยสรุปแล้ว ลักษณะการจัดการอุดมศึกษาไทยในอนาคตตามทัศนะที่นักวิชาการต่าง ๆ คาดการณ์ไว้จะทำให้รัฐต้องจำกัดบทบาทของตนลง เหลือเพียงการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเสมอภาคในโอกาสและบริการการศึกษา การพิจารณาจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาขึ้นใหม่ และการพิจารณาจัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่สถาบันอุดมศึกษาตามคำขอของคณะกรรมการสถาบันอุดมศึกษาแต่ละหน่วยเท่านั้น ซึ่งจะเป็นแนวทางปฏิบัติที่ลดปัญหาที่สืบเนื่องมาจากการรวมอำนาจการตัดสินใจและการบริหารไว้ที่องค์กรกลาง คือ ทบวงมหาวิทยาลัย และยังช่วยเสริมสร้างการกระจายอำนาจไปสู่สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งให้มีอิสรภาพในการดำเนินงานและเสรีภาพทางวิชาการอย่างแท้จริง อิสรภาพและเสรีภาพดังกล่าวนับได้ว่ามีความสำคัญยิ่ง เนื่องจากจะทำให้สถาบันมีความคล่องตัวมากขึ้นในอันที่จะทำการวิจัย ตลอดจนปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี

ดังนั้น สภาพของการจัดการอุดมศึกษาไทยในอนาคตประการหนึ่งที่น่าจะเป็นไปได้ทั้งโดยการพิจารณาในแง่ของแนวโน้มจากอดีตและปัจจุบัน และในแง่ของสภาพที่ควรจะเป็นในอนาคต ก็คือ การที่สถาบันอุดมศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐจะมีอิสรภาพมากยิ่งขึ้นในการดำเนินภารกิจของตนทั้งด้านบริการและวิชาการ เพื่อก่อให้เกิดความคล่องตัวเพียงพอที่จะทำให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถปรับบทบาทของตนให้สนองตอบต่อสภาพการณ์ที่จะเปลี่ยนแปลงไปในอนาคตได้

จากการศึกษาของ วัฒนา อิศรางกูร ณ อยุธยา และคณะ¹ เกี่ยวกับการศึกษาตลาด

¹ วัฒนา อิศรางกูร ณ อยุธยา และคณะ, การศึกษาตลาดแรงงานของบัณฑิตในเชิงพฤติกรรม. (กรุงเทพฯ: สถาบันทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532) หน้า 68.

แรงงานของบัณฑิตในเชิงพฤติกรรม สรุปได้ดังนี้คือบัณฑิตที่เป็นตัวอย่างส่วนใหญ่ประมาณ เกือบร้อยละ 90 จะทำงานอยู่ในสาขาเศรษฐกิจ ด้านบริหาร และติดต่ออุตสาหกรรม ลักษณะ งานที่ทำส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 71 โดยเฉพาะในตลาดแรงงานภาครัฐ และภาคเอกชน จะเป็นงานด้านวิชาชีพ วิชาการ งานบริหาร และการจัดการ ชุมการ และเสมียน พนักงาน ต่าง ๆ รองลงมาจะเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านการค้า และการบริการต่าง ๆ สำหรับกลุ่มผู้ประกอบการ อาชีพส่วนตัว ส่วนใหญ่จะทำงานในด้านการค้า และบริการ รองลงมาเป็นงานผลิตด้านผลิตภัณฑ์ อุตสาหกรรมต่าง ๆ ส่วนทัศนคติเกี่ยวกับงานที่ชอบทำ พบว่าบัณฑิตที่เป็นตัวอย่าง โดยส่วน รวมมากกว่าครึ่งหรือร้อยละ 59.4 ชอบงานธุรกิจเอกชน (ร้อยละ 24.0) และการประกอบ อาชีพส่วนตัว (ร้อยละ 35.4) อีกร้อยละ 17.7 ชอบงานด้านรัฐวิสาหกิจ มีบัณฑิตในสัดส่วน เพียงร้อยละ 15.7 ที่ชอบงานราชการ ซึ่งนับว่าเป็นทัศนคติในรูปแบบใหม่ที่เปลี่ยนแปลงจาก เดิมมาก เพราะในอดีตบัณฑิตส่วนใหญ่จะชอบทำงานราชการ จากการสำรวจนี้ได้พบว่าผู้ที่ชอบ งานราชการส่วนใหญ่จะเป็นบัณฑิตที่ทำงานในตลาดแรงงานภาคราชการอยู่แล้วในปัจจุบันนี้ และมักจะเป็นบัณฑิตที่จบทางสายสังคมศาสตร์ มากกว่าสายวิทยาศาสตร์ แต่ขณะเดียวกันบัณฑิต เหล่านี้ก็ยังชอบงานด้านรัฐวิสาหกิจ และการประกอบอาชีพส่วนตัวอยู่ด้วยเป็นสัดส่วน ไม่น้อย เลย นอกจากนี้ยังเป็นที่น่าสนใจว่า บัณฑิตที่ทำงานอยู่ในตลาดแรงงานภาคเอกชน จะระบุ ประเภทงานที่ชอบคืองานธุรกิจเอกชน การประกอบอาชีพส่วนตัว และงานด้านรัฐวิสาหกิจ เป็นสัดส่วนสูงกว่าประเภทงานราชการมาก ในขณะที่บัณฑิตที่ประกอบอาชีพส่วนตัวส่วนใหญ่ ร้อยละ 67.6 ชอบการประกอบอาชีพส่วนตัวอยู่แล้ว มีเพียงบางส่วนที่ชอบงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และธุรกิจเอกชน

อีกประการหนึ่งยังพบอีกว่า บัณฑิตที่จบในสายวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี หรือที่จบ จากมหาวิทยาลัยเอกชน จะมีความต้องการที่จะทำงานในตลาดแรงงานภาครัฐ เป็นสัดส่วน ที่น้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ฉะนั้นในระยะต่อไป เมื่อมีการส่งเสริมการผลิตบัณฑิตในสายวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น และส่งเสริมมหาวิทยาลัยเอกชนมากขึ้น สัดส่วนของบัณฑิตในตลาด แรงงานภาคเอกชน และที่ประกอบอาชีพส่วนตัว ก็น่าจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเช่นเดียวกัน

ผู้ที่ชอบงานราชการส่วนใหญ่ แม้ว่าจะเป็นผู้ที่ทำงานอยู่ในตลาดแรงงานภาครัฐ ภาค เอกชน หรือประกอบอาชีพส่วนตัวอยู่ในขณะนี้ มักจะระบุเหตุผลที่ชอบในแง่ที่ว่า ราชการมี สวัสดิการดีและมีความมั่นคงสูงถึงร้อยละ 70 ของบัณฑิตที่เป็นตัวอย่างทั้งหมด ในขณะที่

๘๐
LG
395
TS
V285 ๘๕
๐435

ทัศนคติเดิม ๆ ที่มองว่า การทำราชการเป็นงานที่มีเกียรตินั้น เริ่มจะค่อย ๆ ลดน้อยลงไป สำหรับกลุ่มบุคคลรุ่นหลัง ๆ มีบัณฑิตในสัดส่วนไม่ถึงร้อยละ 10 ที่ระบุเหตุผลว่าชอบงานราชการเพราะมีเกียรติ ส่วนผู้ที่ชอบงานรัฐวิสาหกิจ ประมาณเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 99) เห็นว่าการทำงานรัฐวิสาหกิจได้ค่าตอบแทนสูง สวัสดิการดี และเป็นงานที่มั่นคง

ในส่วนของผู้ที่ชอบงานธุรกิจเอกชน ส่วนใหญ่ร้อยละ 34.7 ให้เหตุผลว่าเป็นงานที่ดำเนินการได้รวดเร็วฉับไว ต่างกับงานราชการที่มีกระบวนการขั้นตอนมากมาย อีกร้อยละ 24.6 เห็นว่าการทำงานธุรกิจเอกชน ทำให้ได้ใช้ความรู้ความสามารถเต็มที่ ร้อยละ 18.2 ชอบงานธุรกิจเอกชนเพราะให้รายได้ดี ที่เหลือเนื่องมาจากเหตุผลอื่น ๆ เช่น การทำงานเอกชนมีความก้าวหน้าเร็ว ได้ความรู้และประสบการณ์จากการทำงานมาก และอื่น ๆ จากเหตุผลเหล่านี้ จะเห็นได้ว่าผู้ที่เลือกทำงานเอกชน มิใช่เนื่องมาจากการมองในแง่รายได้ เป็นปัจจัยหลักสำคัญที่สุด อย่างที่หลายคนมักจะคิดกัน ที่จริงแล้วลักษณะและสภาพของงานกลับมีความสำคัญมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะยาว การได้รับรายได้สูงเป็นเพียงส่วนประกอบที่สำคัญอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งช่วยเพิ่มความพอใจในงานให้มากยิ่งขึ้น ความคิดเห็นต่าง ๆ ดังกล่าวเหล่านี้ ไม่แตกต่างกันมากนักในระหว่างกลุ่มบัณฑิตในสาขาวิชาต่าง ๆ หรือในมหาวิทยาลัยประเภทต่าง ๆ

สำหรับบัณฑิตที่ชอบการประกอบอาชีพส่วนตัว เหตุผลสำคัญอันเป็นปัจจัยหลักที่บัณฑิตส่วนใหญ่ร้อยละ 50 ระบุก็คือ การได้เป็นตัวของตัวเอง หรือมีความเป็นอิสระได้เต็มที่นั่นเอง ซึ่งเหตุผลนี้ก็สอดคล้องกับผลการสำรวจทัศนคติของผู้ประกอบอาชีพส่วนตัว ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าอุดมศึกษา บัณฑิตอีกร้อยละ 27.8 เห็นว่าการประกอบอาชีพส่วนตัว ได้ใช้ความสามารถและตัดสินใจได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งมีความคล่องตัวในการทำงาน ที่เหลือเห็นว่ามียาได้สูงและอื่น ๆ

ส่วนทัศนคติและพฤติกรรมในการเปลี่ยนงานของบัณฑิตพบว่า ก่อนที่จะมาทำงานที่ทำอยู่ในปัจจุบันนี้ บัณฑิตที่เป็นตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่ง เคยทำงานอื่น ๆ มาก่อน สัดส่วนนี้สำหรับบัณฑิตในตลาดแรงงานภาครัฐและผู้ประกอบอาชีพส่วนตัว จะสูงกว่าบัณฑิตที่อยู่ในตลาดภาคเอกชนเล็กน้อย คือ ประมาณร้อยละ 54.5 และร้อยละ 53.3 ตามลำดับ เปรียบเทียบกับร้อยละ 45.2 สำหรับบัณฑิตในตลาดแรงงานภาคเอกชน งานส่วนใหญ่ที่บัณฑิตเคยทำมาก่อนในอดีตนั้นจะเป็นงานด้านการบริการ (ร้อยละ 35.0) งานด้านการค้าหรือพาณิชยกรรม

(ร้อยละ 24.0) งานด้านหัตถอุตสาหกรรม (ร้อยละ 11.7) และอื่น ๆ ลักษณะงานส่วนใหญ่จะเป็นงานด้านวิชาชีพ วิชาการ ด้านการเงิน การค้า งานบริหาร และธุรการต่าง ๆ สำหรับสถานภาพการทำงานส่วนใหญ่จะเป็นลูกจ้างภาคเอกชน (ร้อยละ 81.0) ที่เหลือเป็นข้าราชการ (ร้อยละ 11.0) ประกอบอาชีพส่วนตัว (ร้อยละ 6.1) และพนักงานรัฐวิสาหกิจ (ร้อยละ 1.9)

บัณฑิตที่ทำงานเป็นข้าราชการอยู่ในปัจจุบันนี้ นอกจากจะเคยทำงานเป็นลูกจ้างเอกชนมาก่อน ก็ยังมีบางส่วนที่เคยทำงานในหน่วยงานราชการแห่งอื่น ๆ มาก่อนอีกด้วย สำหรับบัณฑิตที่ทำงานในตลาดแรงงานเอกชนอยู่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 90 จะเคยเป็นลูกจ้างธุรกิจเอกชนแห่งอื่น ๆ มาก่อน ทำนองเดียวกันกับกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพส่วนตัว ซึ่งส่วนใหญ่จะทำงานเป็นลูกจ้างภาคเอกชนมาก่อนเช่นกัน และบางส่วนจะทำกิจการส่วนตัวประเภทอื่น ๆ มาก่อน ผลของการศึกษาจากงานวิจัยชิ้นอื่น ก็ได้ให้ข้อสรุปทำนองเดียวกันว่า ก่อนที่จะมาประกอบอาชีพส่วนตัว บุคคลเหล่านี้มักจะต้องทำงานเป็นลูกจ้างธุรกิจเอกชนต่าง ๆ เพื่อหาประสบการณ์ และเรียนรู้รูปร่างของตลาดและอื่น ๆ ที่จำเป็นแก่การประกอบอาชีพส่วนตัว

เมื่อถามถึงเหตุผลต่าง ๆ ที่ทำให้บัณฑิตเปลี่ยนงาน ส่วนใหญ่ระบุเหตุผลที่เกี่ยวกับงานที่ทำก่อนหน้าไม่ก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในชีวิต หารายได้ไม่ดี ไม่ชอบสภาพแวดล้อมของงานและอื่น ๆ ต้องการทำงานนั้นเพียงชั่วคราวระหว่างรองานอื่นอยู่ และงานที่ทำก่อนหน้าไม่ตรงกับความชอบหรือความถนัด หรือไม่ตรงกับแขนงวิชาที่จบมา เป็นต้น

นอกจากนี้ แม้แต่งานที่บัณฑิตกำลังทำอยู่ในปัจจุบัน ก็ยังมีบัณฑิตส่วนหนึ่งประมาณร้อยละ 30 ซึ่งยังคงทำงานที่ไม่สอดคล้องกับความพอใจของตนเองอยู่ เช่น เป็นงานที่ไม่ตรงกับแขนงวิชาที่ตนศึกษามา หรือไม่ตรงกับความชอบหรือความถนัดของตนเอง ซึ่งในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ต้องการจะย้ายงานใหม่ มีเพียงร้อยละ 7.6 เท่านั้น ที่คิดว่าจะฝืนใจทำงานนี้ไปเรื่อย ๆ ซึ่งมักเป็นกลุ่มที่มีอายุเกิน 35 ปีขึ้นไป กลุ่มที่ต้องการย้ายงานส่วนใหญ่ระบุว่า จะพยายามทุกหนทางที่จะย้ายไปทำงานที่ชอบให้ได้ โดยจะสืบหาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งงานที่ชอบอยู่ตลอดเวลา หรือหาทางฝึกอบรมหรือฝึกทักษะ ทางด้านงานที่ชอบเพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา หรือมีเจ้านายก็พยายามไปสมัครเข้างานที่ชอบอยู่เสมอ หรืออาจจะทำงานที่ตนชอบในลักษณะงานพิเศษนอกเวลา (Part-time) ไปพร้อมกับงานประจำเหล่านี้เป็นต้น ซึ่งกลุ่มดังกล่าวนี้มักจะ

เป็นกลุ่มที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปีลงมา นอกจากนี้ยังมีบัณฑิตบางส่วนที่ต้องการย้ายงาน โดยตั้งใจจะรอโอกาสให้งานที่ชอบวิ่งเข้ามาหาเอง โดยไม่ต้องทำอะไรมากนัก บัณฑิตส่วนนี้จึงเป็นกลุ่มที่ไม่รีบร้อนที่จะย้ายงานเท่าใดนัก และมักจะเป็นกลุ่มที่มีอายุเกิน 35 ปีขึ้นไป ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าบัณฑิตส่วนใหญ่ต้องการเปลี่ยนงาน ในช่วงระยะต้น ๆ ของการทำงานในระยะหลัง ๆ เมื่ออายุมากขึ้น ความรู้สึกกระตือรือร้นที่เปลี่ยนงานจะมีน้อยลงไป

อย่างไรก็ดี แม้จะมีบัณฑิตบางส่วนที่ต้องการย้ายงาน แต่ทัศนคติของบัณฑิตส่วนใหญ่ตามความจริงแล้วไม่ชอบการเปลี่ยนงานอยู่บ่อย ๆ มีเพียงประมาณร้อยละ 9 เท่านั้น ที่ตอบว่าชอบการเปลี่ยนงาน เนื่องจากเห็นว่ามิมีประโยชน์ที่ได้รับประสบการณ์จากการทำงานหลาย ๆ ด้าน อีกทั้งยังเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศการทำงาน ไม่จำเจซ้ำซากน่าเบื่อหน่าย นอกจากนี้ยังทำให้ได้งานที่ถูกต้องอีกด้วย

จากที่กล่าวมาจึงอาจสรุปได้ว่า ตามความจริงแล้วบัณฑิตส่วนใหญ่ ไม่ชอบที่จะต้องเปลี่ยนงานอยู่บ่อย ๆ แต่อย่างไรก็ดี ในระยะช่วงต้น ๆ ของการทำงาน บัณฑิตก็อาจจะยังไม่ได้ได้รับความพอใจจากงานที่ทำอยู่ เนื่องจากเป็นช่วงที่เรียนรู้ ความต้องการในการทำงานของตนก่อน จึงอาจจะทดลองทำไป และเปลี่ยนงานไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะได้งานที่ตนพอใจในที่สุด ซึ่งก็มักจะเป็นงานที่ตนชอบหรือตรงกับแขนงวิชาที่ศึกษา หรือทั้งสองอย่าง และมักเป็นงานที่ก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าแก่ชีวิตของตน และให้รายได้ดีเป็นที่พอใจของตนอีกด้วย นอกจากนี้ ยังเป็นที่สังเกตอีกด้วยว่า บัณฑิตส่วนใหญ่ในทุกตลาดแรงงานที่ต้องการเปลี่ยนงานมากกว่าครึ่ง มักจะต้องการเปลี่ยนไปประกอบอาชีพส่วนตัว และทำงานในตลาดแรงงานภาคเอกชน มีบางส่วนที่ต้องการเปลี่ยนไปทำงานในรัฐวิสาหกิจ แต่สำหรับบัณฑิตที่ประกอบอาชีพส่วนตัว ซึ่งต้องการเปลี่ยนงาน ส่วนใหญ่มากกว่าครึ่งยังคงต้องการเปลี่ยนงานอยู่ในวงของการประกอบอาชีพส่วนตัวตามเดิม มีบางส่วนที่ต้องการเปลี่ยนไปทำงานประเภทรัฐวิสาหกิจ

จากผลของการสำรวจการมีงานทำของบัณฑิตกับความรู้และทักษะที่ใช้ พบว่างานที่บัณฑิตทำอยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่ (ร้อยละ 44.7) จะตรงกับแขนงวิชาที่ศึกษา และตรงกับความชอบหรือความถนัด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับบัณฑิตที่จบสายวิทยาศาสตร์ รองลงมา ร้อยละ 26.4 แม้จะไม่ตรงกับแขนงวิชาที่ศึกษา แต่ก็ตรงกับความชอบหรือความถนัด ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบัณฑิตที่จบในสายสังคมศาสตร์ อีกร้อยละ 10.3 แม้จะทำงานตรงกับแขนง

วิชาที่ศึกษามา แต่ก็ไม่ตรงกับความชอบหรือความถนัด ที่เหลืออีกร้อยละ 13.6 ทำงานซึ่ง
ทั้งไม่ตรงกับแขนงวิชาที่จบมาและยังเป็นงานที่ไม่ชอบและไม่ถนัดด้วย นอกจากนี้ ยังมีลักษณะ
งานอื่น ๆ และที่ไม่ระบุอีกร้อยละ 5.6 จากลักษณะงานที่กล่าวเหล่านี้ จึงสอดคล้องกับคำ
ตอบที่บัณฑิตให้ เมื่อถามว่าบัณฑิตชอบงานที่ทำในปัจจุบันหรือไม่ ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 70
จึงตอบว่า "ชอบ" กลุ่มที่ตอบว่า "ไม่ชอบ" ก็มักเป็นกลุ่มที่ลักษณะงานที่ทำอยู่ไม่ตรงกับ
แขนงวิชาที่ศึกษาและไม่ตรงกับความชอบหรือความถนัด หรือแม้จะเป็นงานที่ตรงกับแขนงวิชา
แต่ก็ไม่ตรงกับความชอบหรือความถนัด เนื่องจากบัณฑิตส่วนใหญ่ในสัดส่วนมากกว่าครึ่งทำงาน
กับแขนงวิชาที่ศึกษา ดังนั้นจึงน่าจะคาดหวังได้ว่า ความรู้ และทักษะที่บัณฑิตได้รับจากสถาบัน
อุดมศึกษา น่าจะเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยอย่างมากในการทำงานของบัณฑิต ซึ่งจากผลการสำรวจ
ก็ปรากฏว่าเป็นเช่นนั้นจริง กล่าวคือ บัณฑิตเป็นสัดส่วนสูงร้อยละ 61.9 ยอมรับว่าได้ใช้
ความรู้และทักษะที่ได้รับจากสถาบันอุดมศึกษาในการทำงานของตน โดยเฉพาะบัณฑิตที่ทำ
งานอยู่ในตลาดแรงงานภาครัฐและภาคเอกชน แต่อย่างไรก็ตาม แหล่งของความรู้และทักษะ
ที่สำคัญที่สุดที่ใช้ในการทำงาน ซึ่งบัณฑิตส่วนใหญ่ร้อยละ 69.7 ระบุถึง ก็คือจากประสบการณ์
การเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะสัดส่วนของบัณฑิตที่ประกอบอาชีพส่วนตัว ได้ระบุถึงแหล่ง
นี้ถึงร้อยละ 73.9

อีกแหล่งหนึ่งที่มีความสำคัญเช่นกันก็คือ การฝึกอบรมหรือฝึกทักษะเพิ่มเติม จากหน่วย
งานหรือกิจการที่ทำอยู่ ซึ่งมีบัณฑิตระบุถึงแหล่งนี้เป็นสัดส่วนโดยเฉลี่ยร้อยละ 49.4 สัดส่วน
ดังกล่าวนี้จะสูงมากกว่าในตลาดแรงงานภาครัฐและภาคเอกชน เมื่อเทียบกับการประกอบ
อาชีพ นอกจากนี้ก็ยังมีแหล่งอื่น ๆ เช่น การฝึกอบรม ติวงาน หรือสัมมนาภายนอกหน่วยงาน
หรือกิจกรรมที่ทำอยู่ และสำหรับผู้ประกอบอาชีพส่วนตัวแล้ว การเรียนรู้จากเพื่อนฝูงหรือบุคคล
อื่น และการเรียนรู้จากบุคคลในครอบครัวเอง

จากการศึกษาของสถาบันทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เกี่ยวกับการศึกษา
ตลาดแรงงานของบัณฑิตในเชิงพฤติกรรม พบว่า¹ ปัญหาการว่างงานของบัณฑิตผู้สำเร็จ

¹ วัฒนา อิศรางกูร ณ อยุธยา และคณะ. การศึกษาแรงงานของบัณฑิตในเชิง
พฤติกรรม. (กรุงเทพมหานคร: สถาบันทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522),
หน้า 39.

การศึกษาระดับปริญญาตรี จะศึกษาต่อทันทีในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นไป ประมาณร้อยละ 3-4 ของผู้สำเร็จการศึกษาทั้งหมดในแต่ละปี ที่เหลือเป็นผู้ที่มีงานทำและว่างงาน ข้อมูลจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติได้แสดงให้เห็นว่า ในช่วงระหว่างปีสำรวจ 2526-2530 อัตราการว่างงานของบัณฑิต ได้มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอยู่ตลอดเวลา จากประมาณร้อยละ 18.9 ในปี 2526 เป็นประมาณถึงร้อยละ 39.8 ในปี 2530 กลุ่มสาขาวิชาที่มีอัตราการว่างงานสูงที่สุด ได้แก่ ศึกษาศาสตร์ และการฝึกหัดครู (ร้อยละ 49.3) สังคมศาสตร์ (ร้อยละ 41.1) มนุษยศาสตร์ ศาสนา และเทววิทยา (ร้อยละ 39.1) และนิติศาสตร์ (ร้อยละ 38.4) รองลงมาได้แก่กลุ่มสาขาวิชาเกษตรศาสตร์ วนศาสตร์ และการประมง (ร้อยละ 29.0) และวิจิตรศิลป์และประยุกต์ศิลป์ (ร้อยละ 20.0) อย่างไรก็ตาม เนื่องจากผู้สำเร็จการศึกษาในสองกลุ่มสาขาวิชาหลังนี้ มีจำนวนไม่มากนัก ดังนั้นปัญหาในด้านจำนวนของผู้ว่างงานในสองกลุ่มหลัง จึงเป็นเรื่องที่ยังไม่น่าวิตกเท่าใดนัก

สาขาวิชาที่มีอัตราการว่างงานสูง ๆ นี้ นอกจากจะเป็นเพราะการจำกัดตัวของ การจ้างงานภาครัฐบาล ซึ่งเป็นแหล่งสำคัญที่ดูดซับแรงงานบัณฑิตโดยเฉพาะในสาขาวิชาที่ กล่าวเหล่านี้แล้ว ยังเป็นผลมาจากการที่สถาบันอุดมศึกษาโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยไม่จำกัด รับ ได้ผลิตบัณฑิตเหล่านี้ออกมาเป็นจำนวนและสัดส่วนที่สูงเกินไป เมื่อเทียบกับบัณฑิตในสาย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การพิจารณาการรับสัดส่วนการผลิตจึงอาจจะเป็นเรื่องที่จำ เป็นในระยะนี้ อย่างไรก็ตาม การปรับสัดส่วนการผลิตมิใช่หมายความว่า จะลดสัดส่วนการ ผลิตในทุกแขนงวิชาของกลุ่มสาขาวิชาเหล่านี้อย่างเสมอภาค ตัวอย่างเช่นในกลุ่มสาขาวิชา สังคมศาสตร์ บางแขนงวิชาอาจจะมีการลดสัดส่วนการผลิตลง เช่น ทางด้านสังคมพฤติกรรม ศาสตร์หลาย ๆ แขนง ในขณะที่บางแขนงวิชา อาจจะต้องคงสัดส่วนการผลิตเดิมเอาไว้ หรือเพิ่มขึ้นด้วยซ้ำไป เช่น แขนงวิชาด้านบริหารธุรกิจ และพาณิชยการ เศรษฐศาสตร์ วารสารศาสตร์ และนิเทศศาสตร์ เหล่านี้เป็นต้น

สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้จำแนกผู้ว่างงานไว้ดังต่อไปนี้¹

1. ผู้ว่างงานโดยเปิดเผย (Open Unemployment) หมายถึงผู้ซึ่งไม่มีงานทำ ไม่ได้หางานทำเนื่องจากเจ็บป่วย และไม่ได้หางานทำเนื่องจากคิดว่าหางานทำไม่ได้
2. ผู้ว่างงานตามฤดูกาล (Seasonal Unemployment) หมายถึงผู้ที่ปกติทำงาน โดยไม่ได้รับค่าจ้างในไร่นาเกษตรของหัวหน้าครัวเรือน หรือสมาชิกในครัวเรือน หรือไม่ได้ทำงานเนื่องมาจากยังไม่ถึงฤดูกาลเกษตร
3. ผู้ทำงานต่ำกว่าระดับ (Underemployment) จำแนกออกได้คือผู้ทำงานไม่เต็มที่ในด้านชั่วโมงการทำงาน ผู้ทำงานไม่เต็มที่ในด้านรายได้ รวมทั้งผู้ทำงานไม่เต็มที่ด้านวุฒิการศึกษา ซึ่งได้แก่ผู้ทำงานไม่เต็มที่ในด้านอาชีพที่ทำไม่สอดคล้องกับการศึกษาที่สำเร็จได้แก่ผู้ทำงานซึ่งงานอาชีพที่ทำอยู่ไม่ตรงกับวิชาที่ได้ศึกษามาก
4. ผู้ว่างงานที่มีการศึกษา (Educated Unemployment) หมายถึง ผู้ว่างงานที่มีการศึกษาตั้งแต่ระดับอาชีวศึกษาขึ้นไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัย

จากเอกสารวิชาการด้านแรงงาน การศึกษาและการมีงานทำ ฝ่ายวางแผน ค่าจ้าง และการมีงานทำ กองวางแผนทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ระบุการว่างงานของคนในเมืองมีสาเหตุหลายประการดังนี้²

- 1) การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรไทยในอดีตเป็นผลทำให้กำลังแรงงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ประกอบกับความยากจนและความแห้งแล้ง รวมทั้งขีดจำกัดของเนื้อที่เพาะปลูกใหม่ ๆ ผลผลิตของภาคเกษตรที่ค่อนข้างจะคงที่ ทำให้ลดความสามารถของภาคเกษตรในการดูดซับกำลังงานระดับรายได้ภาคเกษตรคงที่หรือลดลง

¹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. การวิเคราะห์แผนปฏิบัติการของกระทรวงมหาดไทย (2531-2534) ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการว่างงาน และไม่มีงานทำของประเทศ. 2531, หน้า 3-4.

² เอกสารวิชาการด้านแรงงาน การศึกษา และการมีงานทำ ฝ่ายวางแผน ค่าจ้าง และการมีงานทำ กองวางแผนทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มกราคม 2530, หน้า 27.

เป็นแรงผลักดันทำให้มีการย้ายถิ่นแรงงานจากชนบทสู่เมือง (หรือต่างประเทศ) เพื่อแสวงหา
งานทำ

2) ความไม่สอดคล้องกันระหว่างกำลังแรงงานที่มีอยู่กับการต้องการของตลาดแรงงาน (เงื่อนไขด้านการศึกษา ประสบการณ์ ความสามารถพิเศษ และคุณภาพของแรงงาน) โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มีความรู้ระดับกลางและระดับสูงในบางสาขาวิชา

3) การใช้เครื่องจักรทันสมัยทดแทนแรงงาน การนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในกระบวนการผลิต ทำให้การจ้างงานภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นไม่มากนัก

4) ขีดจำกัดของภาครัฐบาลในการรับคนเข้าทำงาน โดยมีนโยบายเพิ่มประมาณร้อยละ 2 ต่อปี ภาครัฐบาลนับได้ว่าเป็นนายจ้างรายใหญ่ของผู้จบการศึกษาระดับกลางและสูง ทำให้มีการว่างงานมากขึ้น

5) การแข่งขันจากต่างประเทศ การกีดกันสินค้านำเข้าจากประเทศกำลังพัฒนาสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว เป็นผลต่อการจ้างงานในสินค้าอุตสาหกรรมการส่งออก อาจเป็นผลทำให้มีการเลิกจ้างงานได้หรือไม่รับคนเพิ่ม

6) ภาวะเศรษฐกิจของโลกและประเทศที่พัฒนาแล้ว ทำให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศช้าลง การลดการผลิตหรือหยุดการผลิตหรือเลิกกิจการการเพราะขาดทุนนับเป็นผลต่อการจ้างงานทั้งสิ้น

แนวทางบรรเทาปัญหาการว่างงานในเมือง ¹

1) เร่งรัดการพัฒนาชนบทและสร้างงานในชนบทให้มากขึ้น เพื่อป้องกันการย้ายถิ่นเข้ามาหางานทำในเมือง และเน้นการสนับสนุนให้ผู้ที่ย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองเพื่อหางานทำ ย้ายถิ่นกลับไปทำงานในภูมิภาคเดิม เช่นการส่งเสริมอุตสาหกรรมชนบท การประกอบอาชีพนอกเหนือจากในภาคเกษตร การใช้แรงงานเข้มข้น ฯลฯ

2) ส่งเสริมการวางแผนครอบครัวต่อไป เพื่อลดอัตราเพิ่มประชากร ซึ่งอยู่ในระดับสูงในเขตชนบท

3) ส่งเสริมธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดเล็กและส่งเสริมการประกอบอาชีพส่วนตัว

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

4) ปรับปรุงระบบบริหารแรงงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งด้านการคุ้มครองแรงงาน แรงงานสัมพันธ์ ค่าจ้าง รายได้ ฯลฯ

5) พัฒนาระบบข่าวสารตลาดแรงงาน การแนะแนวอาชีพ

6) ปรับปรุงระบบการศึกษาและพัฒนากำลังคนทั้งในและนอกระบบการศึกษา ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ชะลอการผลิตกำลังคนในสาขาที่ล้นตลาด ส่งเสริมการฝึกอบรมระยะสั้น

7) ปรับปรุงการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และให้ใช้แรงงานคนให้มากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันอาจส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทันสมัยบางด้าน เพื่อการประกอบธุรกิจบางด้านที่มีการแข่งขัน

8) พัฒนาตลาดแรงงานไทยในต่างประเทศ ปรับปรุงระบบบริหาร กำหนดมาตรการรองรับแรงงานที่เดินทางกลับเพราะหมดสัญญาจ้าง

การดำเนินงานตามแนวทางหรือทิศทางด้านแรงงานดังกล่าวข้างต้น เพื่อลดปัญหาการว่างงาน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการผนึกกำลังและประสานงานร่วมกันด้วยดีอย่างจริงจังและจริงใจ ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งภาครัฐบาล รัฐวิสาหกิจ และเอกชน ซึ่งรวมทั้งฝ่ายผู้ผลิตแรงงาน นักวางแผน นายจ้าง และลูกจ้างเองด้วย ในขณะเดียวกันกับการดำเนินงานส่งเสริมด้านพัฒนาคุณภาพแรงงานก็นับได้ว่ามีความสำคัญอย่างมาก และควรจะดำเนินการควบคู่ไปกับด้านปริมาณด้วย

จากผลการศึกษาวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น ได้ชี้ให้เห็นว่า บัณฑิตที่จบแล้ว ส่วนใหญ่จะทำงานทำทันที ส่วนมากเป็นสายอาชีพ เช่น งานวิจัยการติดตามผลการทำงานของบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ของสัมพันธ์ พันธุ์พฤกษ์ และคณะ พบว่า เมื่อบัณฑิตจบแล้วได้งานทำทันที คือ เป็นครูถึงร้อยละ 81.39 โดยกลับไปเป็นครูที่ภูมิลำเนาเดิม

บัณฑิตคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เมื่อจบแล้วได้งานทำทันทีภายใน 1 เดือน ถึงร้อยละ 96.90

ประเภทของงานที่ทำ ในอดีตส่วนใหญ่จะชอบทำงานรับราชการ และมีแนวโน้มจะทำงานภาคเอกชนมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะมีค่าตอบแทนสูง และมีตำแหน่งว่างมากกว่าภาครัฐ ตามผลงานวิจัยของบุญมา ทวีศักดิ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วัฒนา อิศรางกูร พบว่า อดีตส่วนใหญ่ชอบทำงานราชการ โดยให้เหตุผลว่ามีสวัสดิการดี และมั่นคง ผู้ที่ชอบงาน

ราชการส่วนใหญ่มักจะเป็นบัณฑิตที่ทำงานภาคราชการอยู่แล้ว และมักจะจบสายสังคมศาสตร์ มากกว่าวิทยาศาสตร์ ผู้ที่ทำงานภาคเอกชนจะชอบทำงานธุรกิจเอกชน ซึ่งจากการวิจัยของเรื่องชัย จรุงศิริวัฒน์ และคณะ ได้พบว่า บัณฑิตร้อยละ 54.96 ทำงานบริษัท เป็นต้น

การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ จากงานวิจัยของเสอาด คงนิล สหวิทยาลัยอีสานใต้ พบว่า กลุ่มวิชาจิตวิทยา ซึ่งอยู่ในหมวดวิชาชีพครู จะนำไปใช้ได้มาก วิชาเลือกในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งอยู่ในหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป นำไปใช้ได้น้อย

สำหรับการปรับปรุงวิชาเรียนนั้น อรุณฯ หลิมประเสริฐ ได้เสนอให้เพิ่มวิชาสมัยใหม่ เช่น คอมพิวเตอร์ ภาษาอังกฤษ วิจัย สังคมไทย ปรัชญา จิตวิทยา และศีลธรรม

ในการวิจัยนี้ จะวิจัยเกี่ยวกับการได้งานทำ ประเภทของงานที่บัณฑิตทำ การนำความรู้ไปใช้ในการทำงาน กลุ่มตัวอย่างคือ บัณฑิตสาขาวิชาเอกการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น รุ่นที่ 1 ถึงรุ่นที่ 8 ผลที่ได้จากการวิจัยคาดว่าจะ เป็นประโยชน์ในการใช้เป็นแนวทางการปรับปรุงหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเอกการพัฒนาชุมชน ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นต่อไป